

Totstandkoming en methoden

NHG-Zelfzorgadviezen Keratosis Pilaris

Versie 1.0

mei 2026

© Nederlands Huisartsen Genootschap,
Cluster Richtlijnontwikkeling

onder embargo

Inhoudsopgave

1 Samenstelling werkgroep	3
2 Inleiding	4
2.1 Doel en gebruikers van de Zelfzorgadviezen	4
2.2 Afbakening van het onderwerp	4
2.3 Werkwijze	4
2.4 Betrokkenheid beroeps- en patiëntenorganisaties	4
2.5 Presentatie	4
2.6 Implementatie	4
2.7 Juridische status van richtlijnen	4
2.8 Belangenverstrengeling	4
2.9 Financiering	4
3 Methoden	5
3.1 Voorbereidingsfase	5
Knelpuntenanalyse en opstellen van uitgangsvragen	5
3.2 Ontwikkelingsfase	5
Zoekstrategie en selectie van literatuur	5
Samenvatting van het wetenschappelijke bewijs	5
Beoordeling en gradering van het wetenschappelijke bewijs	5
Van bewijs naar zelfzorgadvies	6
Synthese van bewijs en opstellen van zelfzorgadviezen	6
Patiëntenperspectief	6
3.3 Commentaar- en vaststellingsfase	7
3.4 Procedure voor herziening	7
BIJLAGEN	8
Bijlage 1 Samenvattende tabel KNAW belangenverklaringen	8
Bijlage 2 Uitgangsvragen	9
Bijlage 3 Zoekstrategie	11
Systematische reviews	11
RCT's	11
Richtlijnen	12
Overige studies	12
Bijlage 4 PRISMA-stroomdiagram per zoekvraag	14
Search Systematische reviews	14
Search RCT's	15
Search Richtlijnen	16
Search overig	17
Bijlage 5 Uitgesloten artikelen na full-tekst beoordeling	18
Search Systematische reviews	18
Search RCT's	18
Search overig	18
Bijlage 6 Samenvatting onderzoekskarakteristieken (uitgangsvragen 3 en 4)	20

Contactgegevens

21

1 Samenstelling werkgroep

Wergroepid*	Functie
Prof. dr. J.S. (Jako) Burgers	Strategisch medisch adviseur NHG, huisarts
Dr. E. (Esther) Cruijssen	Wetenschappelijk medewerker NHG, epidemioloog
B.B.P. (Britt) Cuppen-Janssen	Huisarts
Dr. M. (Maureen) van den Donk	Senior wetenschappelijk medewerker NHG, epidemioloog
Dr. L. (Lotte) Firet	Huisarts
M.T. (Maya) Gnoth	Patiëntvertegenwoordiger, Patiëntenfederatie Nederland
E.A.P. (Emile) van der Heijden	Huisarts
H. (Helma) Jonker-de Groot	Doktersassistent
A. (Anne) Kuijpers-de Koning	Doktersassistent
Dr. A.K.M. (Anne-Karien) de Waard-Blauw	Wetenschappelijk medewerker NHG, huisarts

* Op alfabetische volgorde

De volgende NHG-medewerkers hebben de werkgroep ondersteund:

- A. (Angélique) Hennevelt, projectondersteuner, cluster Richtlijnontwikkeling
- Dr. T. (Ton) Kuijpers, teamhoofd richtlijnen, cluster Richtlijnontwikkeling
- L. (Laura) van Rossum-Boerboom, medisch informatiespecialist, cluster Richtlijnontwikkeling
- A.F.E. (Ariane) Verburg, senior wetenschappelijk medewerker, cluster Richtlijnontwikkeling
- A. (Aswintha) Zuidhoek, coördinator Planning & Procesbureau Online Content

2 Inleiding

2.1 Doel en gebruikers van de Zelfzorgadviezen

De Zelfzorgadviezen zijn ontwikkeld met als doel dat burgers/patiënten via Thuisarts.nl met deze adviezen zélf aan de slag kunnen, zonder tussenkomst van de huisarts.

2.2 Afbakening van het onderwerp

Zie voor de afbakening van het onderwerp de paragrafen 'scope' en 'buiten de scope' in de tekst van de Zelfzorgadviezen.

2.3 Werkwijze

De ontwikkeling van deze Zelfzorgadviezen is gestart in december 2025; in 4 werkgroepbijeenkomsten stelde de werkgroep een concept op. Anne-Karien de Waard begeleidde de werkgroep en schreef conceptteksten. Maureen van den Donk vatte het bewijs systematisch samen en bereidde de conceptadviezen voor ter bespreking tijdens de werkgroepbijeenkomsten, in nauwe samenspraak met de leden van de werkgroep.

2.4 Betrokkenheid beroeps- en patiëntenorganisaties

Bij de herziening van deze Zelfzorgadviezen waren de Patiënten Federatie Nederland en NVDA (Nederlandse Vereniging van Doktersassistenten) betrokken middels deelname in de werkgroep van 1 respectievelijk 2 werkgroepleden.

2.5 Presentatie

De Zelfzorgadviezen kennen een modulaire presentatie met als doel toekomstige gedeeltelijke herzieningen te vereenvoudigen.

2.6 Implementatie

In de verschillende fasen van de ontwikkeling heeft de werkgroep rekening gehouden met de implementatie en de uitvoerbaarheid van de Zelfzorgadviezen. Daarbij heeft de werkgroep expliciet gelet op factoren die de invoering van de Zelfzorgadviezen in de praktijk kunnen bevorderen of belemmeren.

2.7 Juridische status van richtlijnen

Richtlijnen bevatten geen wettelijke voorschriften, maar aanbevelingen die zo veel mogelijk op bewijs gebaseerd zijn. Zorgverleners kunnen aan de aanbevelingen voldoen in het streven om kwalitatief goede of 'optimale' zorg te verlenen. Aangezien deze aanbevelingen gebaseerd zijn op de inzichten van de werkgroep hierover, kunnen zorgverleners op basis van hun professionele autonomie zo nodig in individuele gevallen afwijken van de richtlijn. Afwijken van richtlijnen is, als de situatie van de patiënt dat vereist, zelfs noodzakelijk. Wanneer zorgverleners van deze richtlijn afwijken, wordt het aanbevolen om dit beargumenteerd en gedocumenteerd, en waar relevant in overleg met de patiënt, te doen.

2.8 Belangenverstrengeling

Alle werkgroepleden hebben een KNAW Code ter voorkoming van oneigenlijke beïnvloeding door belangenverstrengeling ingevuld. Zie **bijlage 1** voor een samenvattend overzicht. De leden van de werkgroep hebben geen belangenverstrengeling gemeld. De volledige belangenverklaringen zijn op te vragen via het Contactcentrum van het NHG (contactcentrum@nhg.org).

2.9 Financiering

Het project Alledaagse aandoeningen is gesubsidieerd door ZonMw. Financiële steun vanuit de farmaceutische en medische industrie is niet van toepassing en wordt niet geaccepteerd.

3 Methoden

Deze Zelfzorgadviezen zijn ontwikkeld volgens de *Handleiding Ontwikkelen van NHG-Zelfzorgadviezen*.

3.1 Voorbereidingsfase

Knelpuntenanalyse en opstellen van uitgangsvragen

In december 2025 hebben de leden van de huidige werkgroep knelpunten ingebracht. Op basis van deze knelpunten heeft de werkgroep uitgangsvragen geformuleerd volgens het zogenoemde PICO-format (*patient, intervention, control, outcome*) en per uitgangsvraag de patiëntrelevante uitkomstmaten vastgesteld. Een overzicht van de uitgangsvragen, inclusief de patiëntrelevante uitkomstmaten, is opgenomen in **bijlage 2**.

3.2 Ontwikkelingsfase

Zoekstrategie en selectie van literatuur

Voor het onderwerp keratosis pilaris voerde een medisch informatiespecialist van het NHG 3 brede literatuursearches uit; 1 om te zoeken naar systematische reviews (SR's), 1 voor randomized controlled trials (RCT's), 1 voor richtlijnen (RL). Zie **bijlage 3** voor de zoekstrategie.

De gevonden literatuur is gescreend op basis van titel en abstract. De meest relevante literatuur werd geselecteerd en de volledige tekst van het artikel aangevraagd. De resultaten van de literatuurselectie zijn samengevat in PRISMA-stroomdiagrammen, zie **bijlage 4**. In **bijlage 5** zijn de artikelen weergegeven die zijn uitgesloten na beoordeling van de volledige tekst, met de redenen voor exclusie.

In eerste instantie zijn systematische reviews (SR's) en (buitenlandse) richtlijnen van goede kwaliteit gebruikt voor de beantwoording van de uitgangsvragen; daarna werd naar individuele onderzoeken gekeken, waarbij werd gefilterd op methodologie (bijvoorbeeld RCT's bij interventievragen). De kwaliteit van de SR's of van de evidence-samenvattingen die deel uitmaakten van een richtlijn werd beoordeeld met de *AMSTAR-criteria*; alleen SR's die aan enkele minimale eisen voldeden (componenten PICO beschreven; PICO aansluitend bij uitgangsvraag; systematische search uitgevoerd; geïncludeerde artikelen beschreven; recente zoekdatum) werden gebruikt. Indien er voor een uitgangsvraag een geschikte SR werd gevonden, zijn aanvullend individuele onderzoeken van na de sluitingsdatum van de zoekactie van deze SR gescreend.

Samenvatting van het wetenschappelijke bewijs

Indien er voor een uitgangsvraag een geschikte SR werd gevonden, werd de samenvatting van het wetenschappelijk bewijs uit deze SR gebruikt. Anders werden de resultaten van individuele primaire onderzoeken samengevat.

Beoordeling en gradering van het wetenschappelijke bewijs

Bij aanwezigheid van geschikte literatuur

Het beoordelen en graderen van het bewijs heeft plaatsgevonden met de GRADE-methode. GRADE beoordeelt de zogenoemde *body of evidence*: de verzameling van alle gevonden onderzoeken per uitkomstmaat. De onderverdeling van de kwaliteit van het wetenschappelijk bewijs kent 4 niveaus: hoog, redelijk, laag of zeer laag. Een hoge kwaliteit wil zeggen dat het geschatte en het werkelijke effect dicht bij elkaar liggen. Naarmate de kwaliteit van bewijs lager is, neemt de onzekerheid daarover toe (zie **tabel 1**).

Tabel 1 Definitie kwaliteit van bewijs

Kwaliteit	Interpretatie
Hoog	Het werkelijke effect ligt dicht in de buurt van de schatting van het effect.
Redelijk	Het werkelijke effect ligt waarschijnlijk dicht bij de schatting van het effect, maar er is een mogelijkheid dat het hier substantieel van afwijkt.
Laag	Het werkelijke effect kan substantieel verschillend zijn van de schatting van het effect.
Zeer laag	We zijn onzeker over het werkelijke effect.

Bij het beoordelen van het verschil in effecten tussen interventies is gelet op het bestaan van klinisch relevante verschillen tussen interventies. De werkgroep ging hierbij uit van de door GRADE voorgestelde standaardgrenzen van een *Minimally Important Difference* (MID) van 0,5 SMD voor continue uitkomstmaten en 25% relatieve risicoreductie (RRR) (dat correspondeert met een RR van 0,75 of 1,25) voor dichotome uitkomstmaten.

Bij afwezigheid van geschikte literatuur

Als er geen of te weinig directe wetenschappelijke onderbouwing voorhanden is, wordt een uitgangsvraag niet beantwoord met GRADE, maar in plaats daarvan wordt een praktijkadvies (*good practice statement*) opgesteld. Soms werd hierbij indirect bewijs gebruikt. Praktijkadviezen zijn statements/adviezen over praktijkvoering die niet worden gegradeerd en niet binnen het denkkader van sterk en zwak passen.

Daarbij gelden de volgende voorwaarden:

- toepassing van het advies leidt tot een voordeel en/of tevredenheid bij patiënt en huisarts
- het uitgebreid verzamelen en samenvatten van wetenschappelijke literatuur is verspilling van tijd en kosten
- er ligt een rationale onder het advies
- het advies is duidelijk en uitvoerbaar

Een praktijkadvies is gebaseerd op klinische observatie of expertise van de werkgroep en komt op basis van informele consensus tot stand.

Van bewijs naar zelfzorgadvies

Na de samenvatting en beoordeling van het wetenschappelijk bewijs volgt de vertaling van de resultaten naar adviezen voor patiënten in de thuissituatie, ofwel de vertaalslag 'Van bewijs naar zelfzorgadvies'. Ook praktische en contextuele factoren spelen een rol, om tot goed toepasbare adviezen te komen. De volgende 6 factoren komen hierbij aan de orde:

- gewenste en ongewenste effecten
- kwaliteit van bewijs
- waarden en voorkeuren van patiënten
- kosten (NB de werkgroep heeft geen formele kosteneffectiviteits- of budgetimpactanalyses gedaan)
- aanvaardbaarheid
- haalbaarheid

Bovenstaande factoren zijn ook expliciet van belang bij het opstellen van een praktijkadvies zonder wetenschappelijke onderbouwing.

Synthese van bewijs en opstellen van zelfzorgadviezen

De epidemioloog uit de werkgroep heeft de literatuur samengevat en beoordeeld; vervolgens werd in samenwerking met de wetenschappelijk medewerker een concepttekst geschreven waarop de werkgroep commentaar kon leveren. De conclusies die de werkgroep uit de literatuur óf op basis van expertise (bij afwezigheid van geschikte literatuur) trok, vormden de basis voor het opstellen van de adviezen. De wetenschappelijk medewerker deed daarvoor een voorzet, die tijdens de werkgroepvergadering werd besproken. Op basis van discussies binnen de werkgroep werden vervolgens aanpassingen gemaakt. De Zelfzorgadviezen zijn tot stand gekomen op basis van (informele) consensus binnen de werkgroep.

Patiëntenperspectief

Voor zover wij weten is er geen vereniging voor patiënten met keratosis pilaris. Om de waarden en voorkeuren van patiënten te vertegenwoordigen en knelpunten te signaleren heeft vanuit de Patiëntenfederatie Nederland een afgevaardigde zitting genomen in de werkgroep.

Op de NHG-publiekssite [Thuisarts.nl](https://thuisarts.nl) staan teksten en films die ontleend zijn aan de Zelfzorgadviezen en bedoeld zijn als de patiëntversie van de Zelfzorgadviezen.

3.3 Commentaar- en vaststellingsfase

In [maand, jaar] vond de commentaarronde plaats. De conceptadviezen werden ter commentaar verzonden naar de Nederlandse Vereniging voor Dermatologie en Venereologie (NVDV) en de Nederlandse Vereniging van Huidtherapeuten (NVH). Dit betekent overigens niet dat deze verenigingen de Zelfzorgadviezen inhoudelijk op ieder onderdeel onderschrijven.

xx huisartsen gaven via een ledenpanel commentaar op de Zelfzorgadviezen.

De Zelfzorgadviezen zijn goedgekeurd door het clusterhoofd en de teamhoofden Richtlijnontwikkeling op [datum]. De Raad van Bestuur van het NHG heeft de Zelfzorgadviezen op [datum] vastgesteld.

3.4 Procedure voor herziening

Deze Zelfzorgadviezen worden periodiek herzien. Uiterlijk in 2035 bepaalt het NHG of deze Zelfzorgadviezen nog actueel zijn. Zo nodig wordt een nieuwe werkgroep geïnstalleerd om de Zelfzorgadviezen te herzien. Indien er op dat moment geen financiering is, vervallen deze Zelfzorgadviezen en de hiervan afgeleide informatie op Thuisarts.nl. De geldigheid van de Zelfzorgadviezen komt eerder te vervallen indien nieuwe ontwikkelingen aanleiding zijn om een herzieningstraject te starten.

onder embargo

BIJLAGEN

Bijlage 1 Samenvattende tabel KNAW belangenverklaringen

Wergroep lid	Functie	Nevenfuncties/-werkzaamheden	(Mogelijke) belangen#	Getekend op	Actie
Lotte Firet	Huisarts	Beoordeling CAT Huisartsopleiding Radboud umc	geen	Januari 2026	geen
Helma Jonker-de Groot	Doktersassistent	geen	geen	14-11-2024	geen
Maya Gnoth	Adviseur patiëntbelang – Patiëntenfederatie Nederland	geen	geen	November 2025	geen
Anne Kuijpers-de Koning	Doktersassistent	geen	geen	Oktober 2025	geen
Britt Cuppen-Janssen	Huisarts	Organisatie LHV-waarnemersdagen (LHV) (vacatievergoeding)	geen	Mei 2026	geen
Emile van der Heijden	Huisarts	Supervisor/coach Promedicoach	geen	09-12-2024	geen
NHG:					
Jako Burgers	Huisarts, Strategisch medisch adviseur NHG	Bijzonder hoogleraar Maastricht University Editor-in-Chief European Journal of General Practice	geen	Juni 2025	geen
Esther Cruijssen	Wetenschappelijk medewerker NHG, epidemioloog	geen	geen	Oktober 2025	geen
Maureen van den Donk	Epidemioloog, Senior wetenschappelijk medewerker NHG	geen	geen	Juni 2025	geen
Anne-Karien de Waard-Blauw	Huisarts, wetenschappelijk medewerker NHG, epidemioloog	geen	geen	29-04-2024	geen

Dit betreft: persoonlijke financiële belangen, persoonlijke relaties, extern gefinancierd onderzoek, intellectuele belangen of reputatie, overige belangen (zie voor de uitgebreide vragen de KNAW belangenverklaring).

Bijlage 2 Uitgangsvragen

1. Is het gebruik van indifferente dermale middelen aan te bevelen aan patiënten met keratosis pilaris?

P Patiënten met keratosis pilaris

I Indifferent middel (zoals crème, zalf of olie)

C Geen behandeling of placebo

O Cruciaal:

- omvang/ ernst van de keratosis pilaris
- hinder van de keratosis pilaris
- bijwerkingen

Belangrijk:

- kwaliteit van leven
- jeuk

2. Is exfoliatie van de huid aan te bevelen aan patiënten met keratosis pilaris?

P Patiënten met keratosis pilaris

I Exfoliatie van de huid met keratosis pilaris

- chemische exfoliatie, bijvoorbeeld door salicylzuur of melkzuur
- mechanische exfoliatie, bijvoorbeeld met een scrubhandschoen of scrubbout

C Geen behandeling of placebo

O Cruciaal:

- omvang/ ernst van de keratosis pilaris
- hinder van de keratosis pilaris
- bijwerkingen

Belangrijk:

- kwaliteit van leven
- jeuk

3. Is het vermijden van irriterende middelen op de huid aan te bevelen aan patiënten met keratosis pilaris?

P Patiënten met keratosis pilaris

I Irriterende stoffen zoals:

- geparfumeerde huidverzorgingsproducten
- irriterende kleding
- geparfumeerde wasmiddelen

C Geen gebruik van irriterende middelen

O Cruciaal:

- omvang/ ernst van de keratosis pilaris
- hinder van de keratosis pilaris
- bijwerkingen

Belangrijk:

- kwaliteit van leven
- jeuk

4. Is het voorkomen van een droge huid aan te bevelen aan patiënten met keratosis

pilaris?

P Patiënten met keratosis pilaris

I Minder droge huid door:

- verhogen van luchtvochtigheid in huis
- milde of geen zeep gebruiken

C Geen behandeling

O Cruciaal:

- omvang/ ernst van de keratosis pilaris
- hinder van de keratosis pilaris
- bijwerkingen

Belangrijk:

- kwaliteit van leven
- jeuk

5. Is verhoogde blootstelling aan zonlicht aan te bevelen aan patiënten met keratosis pilaris?

P Patiënten met keratosis pilaris

I Verhoogde zonblootstelling

C Gebruikelijke zonblootstelling

O Cruciaal:

- omvang/ ernst van de keratosis pilaris
- hinder van de keratosis pilaris
- bijwerkingen

Belangrijk:

- kwaliteit van leven
- jeuk

Bijlage 3 Zoekstrategie

Systematische reviews

Zoekdatum	26-11-2025
Database	PubMed (8 resultaten)
Zoektermen	(keratosis pilaris [ti] OR follicular keratosis [ti] OR lichen pilaris [ti] OR follicular keratotic papules [ti] OR chicken skin [ti] OR follicular hyperkeratosis [ti] OR keratotic follicular papules [ti]) AND (dutch[la] OR english[la]) NOT ("case reports"[pt] OR letter[pt] OR comment[pt] OR editorial[pt]) NOT (("Animals"[mh] OR "models, animal"[mh]) NOT "Humans"[mh]) AND ("Meta-Analysis" [Publication Type] OR "Meta-Analysis as Topic"[Mesh] OR metaanaly*[tiab] OR meta-analy*[tiab] OR metanaly*[tiab] OR "Systematic Review" [Publication Type] OR systematic[sb] OR "Cochrane Database Syst Rev"[Journal] OR prisma[tiab] OR preferred reporting items[tiab] OR prospero[tiab] OR ((systemati*[ti] OR scoping[ti] OR umbrella[ti] OR structured literature[ti]) AND (review*[ti] OR overview*[ti])) OR systematic review*[tiab] OR scoping review*[tiab] OR umbrella review*[tiab] OR structured literature review*[tiab] OR systematic qualitative review*[tiab] OR systematic quantitative review*[tiab] OR systematic search and review[tiab] OR systematized review[tiab] OR systematised review[tiab] OR systemic review[tiab] OR systematic literature review*[tiab] OR systematic integrative literature review*[tiab] OR systematically review*[tiab] OR scoping literature review*[tiab] OR systematic critical review[tiab] OR systematic integrative review*[tiab] OR systematic evidence review[tiab] OR Systematic integrative literature review*[tiab] OR Systematic mixed studies review*[tiab] OR Systematized literature review*[tiab] OR Systematic overview*[tiab] OR Systematic narrative review*[tiab] OR ((systemati*[tiab] OR literature[tiab] OR database*[tiab] OR data-base*[tiab] OR structured[tiab] OR comprehensive*[tiab] OR systemic*[tiab]) AND search*[tiab]) OR (Literature[ti] AND review[ti] AND (database*[tiab] OR data-base*[tiab] OR search*[tiab])) OR ((data extraction[tiab] OR data source*[tiab]) AND study selection[tiab]) OR (search strategy[tiab] AND selection criteria[tiab]) OR (data source*[tiab] AND data synthesis[tiab]) OR medline[tiab] OR pubmed[tiab] OR embase[tiab] OR Cochrane[tiab] OR ((critical[ti] OR rapid[ti]) AND (review*[ti] OR overview*[ti] OR synthes*[ti])) OR (((critical*[tiab] OR rapid*[tiab]) AND (review*[tiab] OR overview*[tiab] OR synthes*[tiab]) AND (search*[tiab] OR database*[tiab] OR data-base*[tiab])) OR metasyntes*[tiab] OR meta-syntes*[tiab])
Database	Embase (10 resultaten)
Zoektermen	('keratosis pilaris':ti,kw OR 'follicular keratosis':ti,kw OR 'lichen pilaris':ti,kw OR 'follicular keratotic papules':ti,kw OR 'chicken skin':ti,kw OR 'follicular hyperkeratosis':ti,kw OR 'keratotic follicular papules':ti,kw) AND ([dutch]/lim OR [english]/lim) NOT ('conference abstract'/it OR 'editorial'/it OR 'letter'/it OR 'note'/it) NOT (('animal experiment'/exp OR 'animal model'/exp OR 'nonhuman'/exp) NOT 'human'/exp) AND ('meta analysis'/exp OR 'meta analysis (topic)'/exp OR metaanaly*:ti,ab OR 'meta analy*:ti,ab OR metanaly*:ti,ab OR 'systematic review'/de OR 'cochrane database of systematic reviews'/jt OR prisma:ti,ab OR prospero:ti,ab OR (((systemati* OR scoping OR umbrella OR 'structured literature') NEAR/3 (review* OR overview*)):ti,ab) OR ((systemic* NEAR/1 review*):ti,ab) OR (((systemati* OR literature OR database* OR 'data base*') NEAR/10 search*):ti,ab) OR (((structured OR comprehensive* OR systemic*) NEAR/3 search*):ti,ab) OR (((literature NEAR/3 review*):ti,ab) AND (search*:ti,ab OR database*:ti,ab OR 'data base*':ti,ab)) OR (('data extraction':ti,ab OR 'data source*':ti,ab) AND 'study selection':ti,ab) OR ('search strategy':ti,ab AND 'selection criteria':ti,ab) OR ('data source*':ti,ab AND 'data synthesis':ti,ab) OR medline:ab OR pubmed:ab OR embase:ab OR cochrane:ab OR (((critical OR rapid) NEAR/2 (review* OR overview* OR synthes*)):ti) OR (((critical* OR rapid*) NEAR/3 (review* OR overview* OR synthes*)):ab) AND (search*:ab OR database*:ab OR 'data base*':ab)) OR metasyntes*:ti,ab OR 'meta syntes*':ti,ab)
Totaal aantal resultaten (ontdubbeld)	12
RCT's	
Zoekdatum	26-11-2025
Database	PubMed (17 resultaten)
Zoektermen	(keratosis pilaris [ti] OR follicular keratosis [ti] OR lichen pilaris [ti] OR follicular keratotic papules [ti] OR chicken skin [ti] OR follicular hyperkeratosis [ti] OR keratotic follicular papules [ti]) AND (dutch[la] OR english[la])

	NOT ("case reports"[pt] OR letter[pt] OR comment[pt] OR editorial[pt]) NOT (("Animals"[mh] OR "models, animal"[mh]) NOT "Humans"[mh]) AND ("Randomized Controlled Trial"[pt] OR ((random*[tiab] AND (controlled[tiab] OR control[tiab] OR placebo[tiab] OR versus[tiab] OR vs[tiab] OR group[tiab] OR groups[tiab] OR comparison[tiab] OR compared[tiab] OR arm[tiab] OR arms[tiab] OR crossover[tiab] OR cross-over[tiab]) AND (trial[tiab] OR study[tiab])) OR ((single[tiab] OR double[tiab] OR triple[tiab]) AND (masked[tiab] OR blind*[tiab])))
Database	Embase (29 resultaten)
Zoektermen	('keratosis pilaris':ti,kw OR 'follicular keratosis':ti,kw OR 'lichen pilaris':ti,kw OR 'follicular keratotic papules':ti,kw OR 'chicken skin':ti,kw OR 'follicular hyperkeratosis':ti,kw OR 'keratotic follicular papules':ti,kw) AND ([dutch]/lim OR [english]/lim) NOT ('conference abstract'/it OR 'editorial'/it OR 'letter'/it OR 'note'/it) NOT (('animal experiment'/exp OR 'animal model'/exp OR 'nonhuman'/exp) NOT 'human'/exp) AND ('clinical trial'/exp OR 'randomization'/exp OR 'single blind procedure'/exp OR 'double blind procedure'/exp OR 'crossover procedure'/exp OR 'placebo'/exp OR 'prospective study'/exp OR rct:ab,ti OR random*:ab,ti OR 'single blind':ab,ti OR 'double blind':ab,ti OR 'randomised controlled trial':ab,ti OR 'randomized controlled trial'/exp OR placebo*:ab,ti)
Totaal aantal resultaten (ontdubbeld)	32

Richtlijnen

Zoekdatum	26-11-2025
Database	PubMed (0 resultaten)
Zoektermen	(keratosis pilaris [ti] OR follicular keratosis [ti] OR lichen pilaris [ti] OR follicular keratotic papules [ti] OR chicken skin [ti] OR follicular hyperkeratosis [ti] OR keratotic follicular papules [ti]) AND (dutch[la] OR english[la]) NOT ("case reports"[pt] OR letter[pt] OR comment[pt] OR editorial[pt]) NOT (("Animals"[mh] OR "models, animal"[mh]) NOT "Humans"[mh]) AND ((guideline[pt] OR practice guideline[pt] OR health planning guidelines[mh] OR consensus development conference[pt] OR consensus development conference, nih[pt] OR consensus development conferences as topic[mh] OR consensus development conferences, nih as topic[mh] OR guideline*[ti] OR practice guidelines as topic[mh] OR (consensus[ti] AND statement[ti])))
Database	Embase (0 resultaten)
Zoektermen	('keratosis pilaris':ti,kw OR 'follicular keratosis':ti,kw OR 'lichen pilaris':ti,kw OR 'follicular keratotic papules':ti,kw OR 'chicken skin':ti,kw OR 'follicular hyperkeratosis':ti,kw OR 'keratotic follicular papules':ti,kw) AND ([dutch]/lim OR [english]/lim) NOT ('conference abstract'/it OR 'editorial'/it OR 'letter'/it OR 'note'/it) NOT (('animal experiment'/exp OR 'animal model'/exp OR 'nonhuman'/exp) NOT 'human'/exp) AND ('guideline'/exp OR 'practice guideline'/exp OR 'health care planning'/exp OR 'consensus development'/exp OR guideline*:ti OR (consensus:ti AND statement:ti))
Totaal aantal resultaten (ontdubbeld)	0

Overige studies

Zoekdatum	26-11-2025
Database	PubMed (171 resultaten)
Zoektermen	(keratosis pilaris [ti] OR follicular keratosis [ti] OR lichen pilaris [ti] OR follicular keratotic papules [ti] OR chicken skin [ti] OR follicular hyperkeratosis [ti] OR keratotic follicular papules [ti]) AND (dutch[la] OR english[la]) NOT ("case reports"[pt] OR letter[pt] OR comment[pt] OR editorial[pt]) NOT (("Animals"[mh] OR "models, animal"[mh]) NOT "Humans"[mh])
Database	Embase (361 resultaten)
Zoektermen	('keratosis pilaris':ti,kw OR 'follicular keratosis':ti,kw OR 'lichen pilaris':ti,kw OR 'follicular keratotic papules':ti,kw OR 'chicken skin':ti,kw OR 'follicular hyperkeratosis':ti,kw OR 'keratotic follicular papules':ti,kw) AND ([dutch]/lim OR [english]/lim) NOT ('conference

abstract'/it OR 'editorial'/it OR 'letter'/it OR 'note'/it) NOT (('animal experiment'/exp OR 'animal model'/exp OR 'nonhuman'/exp) NOT 'human'/exp)

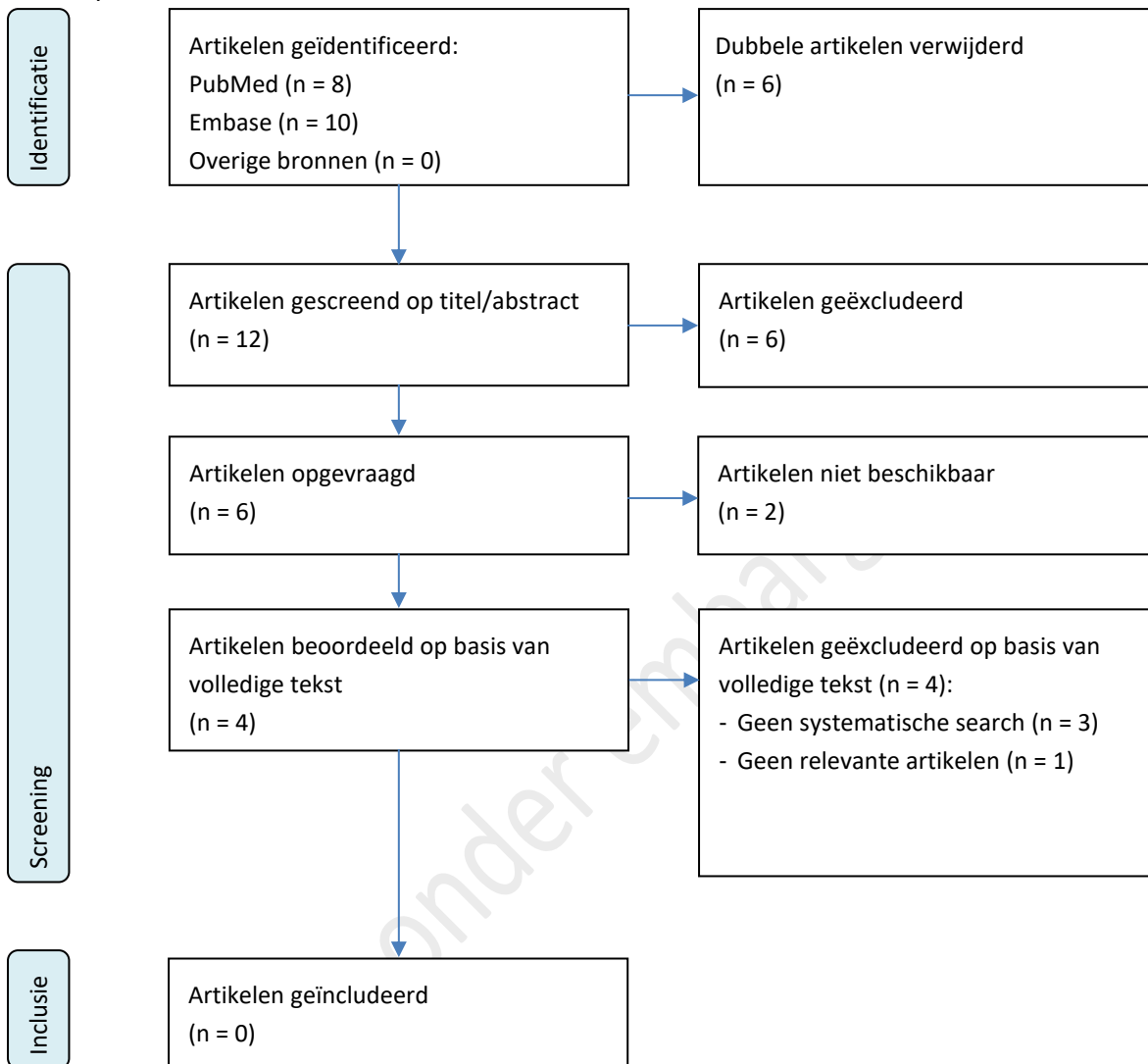
Totaal aantal resultaten 422
(ontdubbeld)

onder embargo

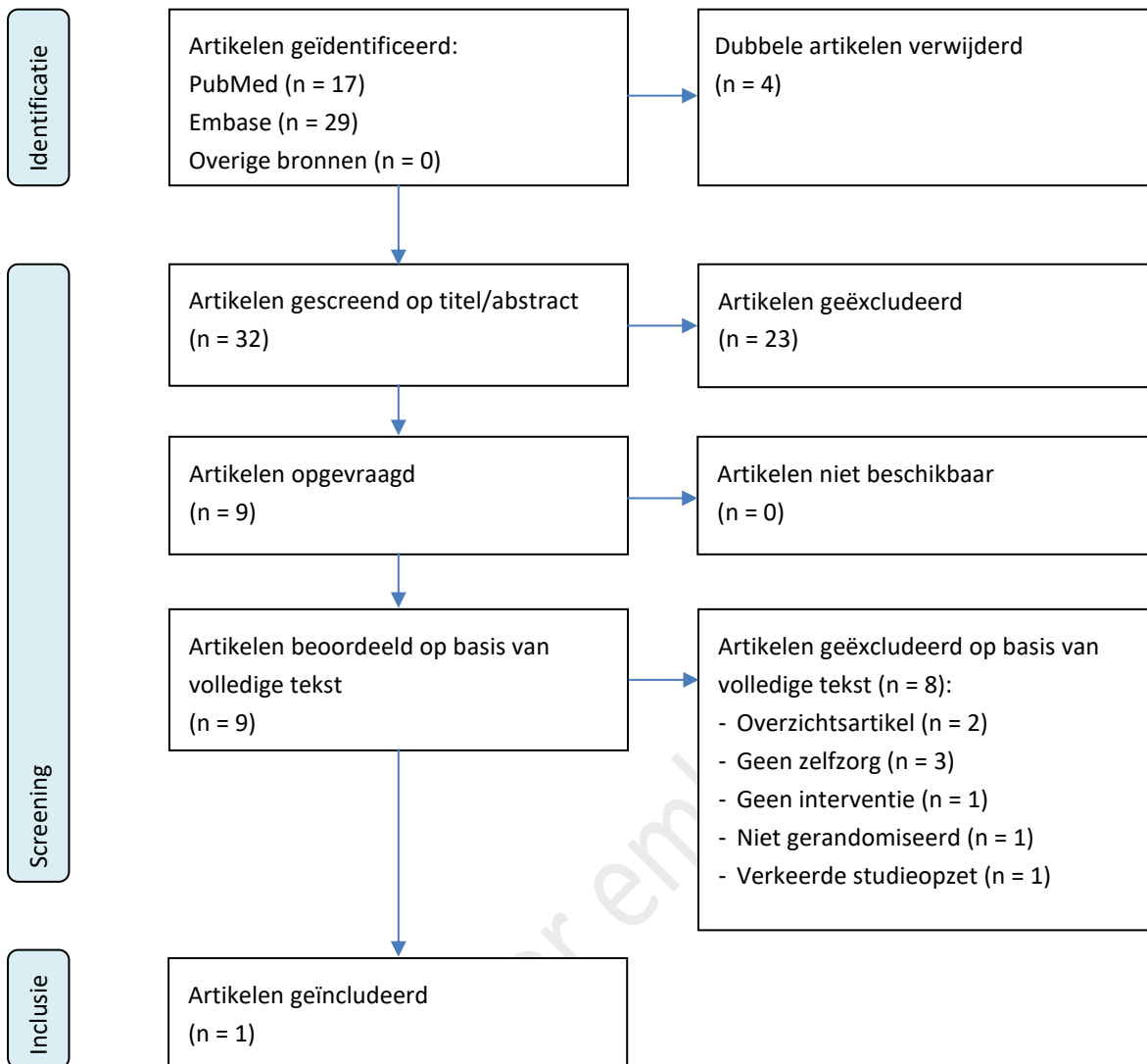
Bijlage 4 PRISMA-stroomdiagram per zoekvraag

Uit: Page MJ, McKenzie JE, Bossuyt PM, Boutron I, Hoffmann TC, Mulrow CD, et al. The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. BMJ 2021;372:n71.

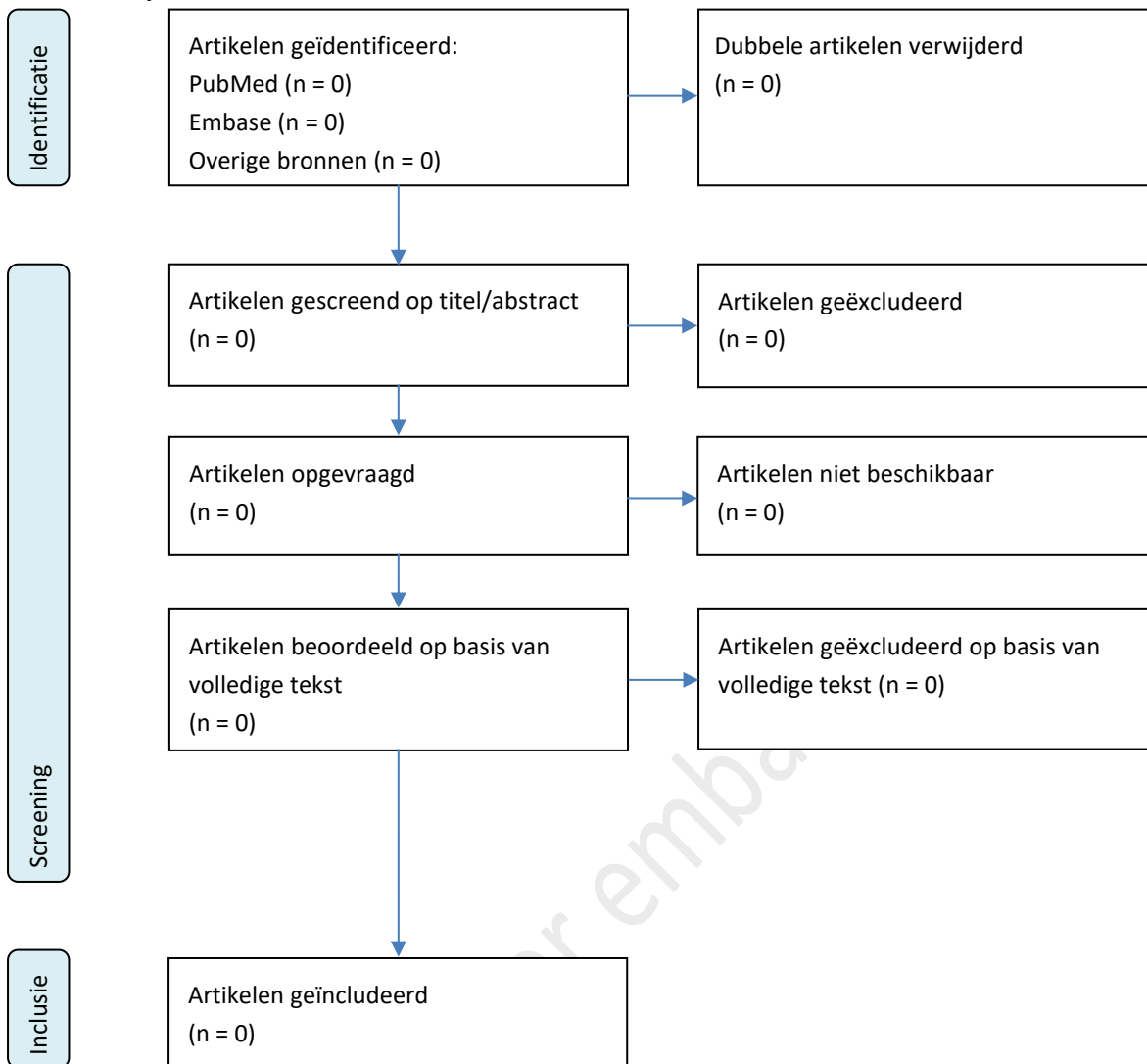
Search Systematische reviews

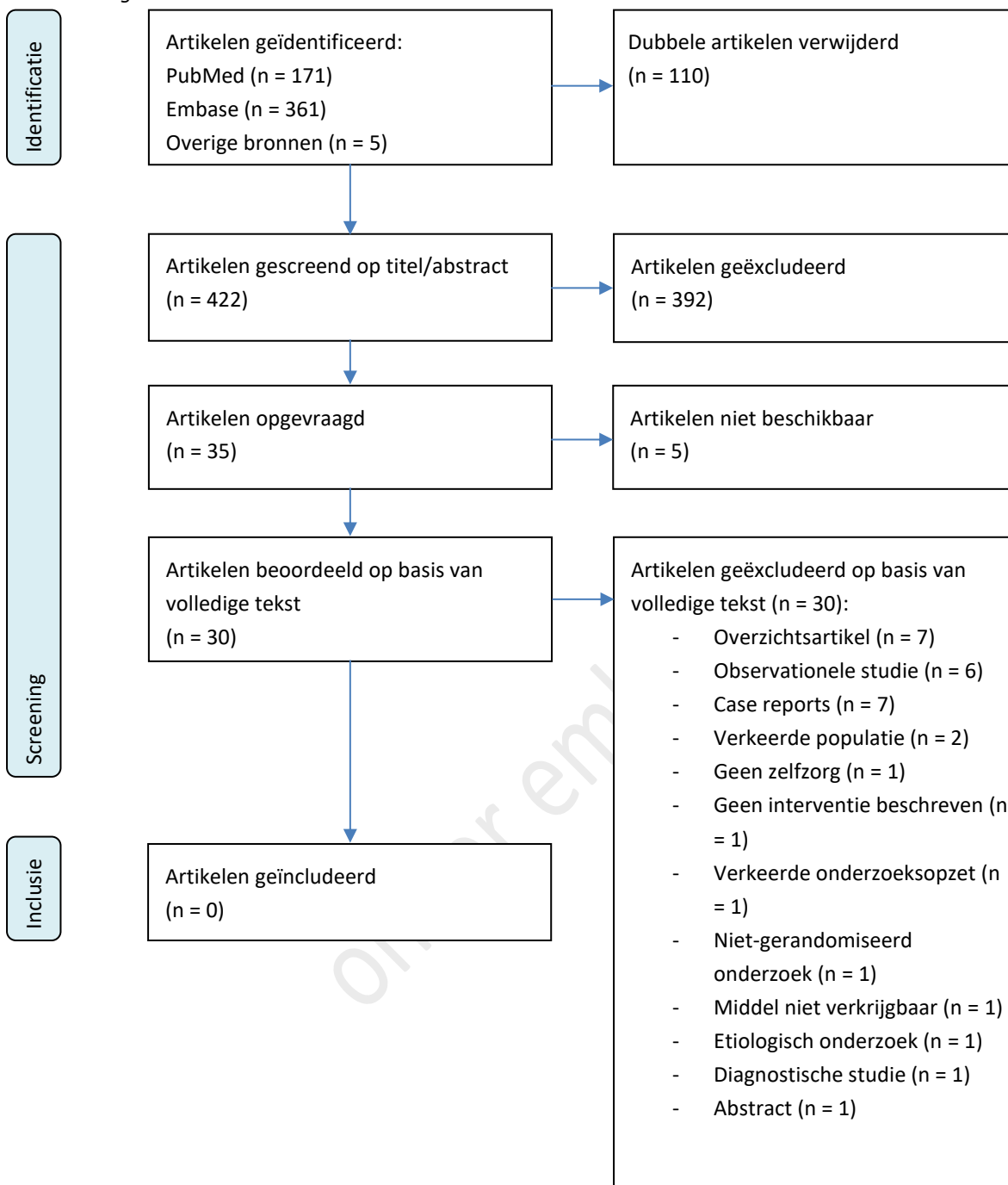
Search RCT's

Search Richtlijnen

Search overig

Bijlage 5 Uitgesloten artikelen na full-tekst beoordeling

Search Systematische reviews

Auteur en jaar	Redenen voor exclusie
Wong, 2024	Geen systematisch literatuuronderzoek gedaan
Maghfour, 2022	Geen aanvullende studies
Searle, 2022	Geen systematisch literatuuronderzoek gedaan
Wang, 2018	Geen systematisch literatuuronderzoek gedaan

Search RCT's

Auteur en jaar	Redenen voor exclusie
Li, 2024	Geen zelfzorg
McCormick, 2024	Niet-gerandomiseerd onderzoek
Greenzaid, 2023	Andere studieopzet
Chiawsirikajorn, 2023	Geen zelfzorg
Feteke, 2021	Geen interventie
Breithaupt, 2011	Geen zelfzorg
Marqueling, 2006	Overzichtsartikel
Yosipovitch, 2000	Overzichtsartikel

Search overig

Auteur en jaar	Redenen voor exclusie
Kaur, 2025	Overzichtsartikel
Pennycook, 2025	Overzichtsartikel
Leung, 2024	Geen interventie beschreven
Kodali, 2023	Overzichtsartikel
Drivenes, 2023	Overzichtsartikel
Tobeigei, 2023	Verkeerde onderzoeksopzet
Reddy, 2021	Overzichtsartikel
Tian, 2021	Niet-gerandomiseerd onderzoek
Cohen, 2020	Overzichtsartikel
Unknown, 2019	Geen tekst beschikbaar
De Sousa, 2018	Overzichtsartikel
Zirwas, 2018	Niet verkrijgbaar in Nederland
Fruendlich, 2018	Geen tekst beschikbaar
Vilaverde Schmitt, 2014	Observationele studie
Thomas, 2012	Etiologisch onderzoek
Castela, 2011	Observationele studie
Hwang, 2007	Observationele studie
Yanagihara, 2007	Case report
Tate, 2007	Case report
Arnold, 2006	Case report
Cooper, 2005	Observationele studie
Jackson, 2004	Case report
Bielan, 2004	Diagnostische studie

Unknown, 2004	Geen tekst beschikbaar
Ahlawat, 2002	Case report
Unknown, 2001	Case report
Poskitt, 1994	Observationele studie
Garwood, 1978	Observationele studie
Forman, 1954	Geen tekst beschikbaar
Ingram, 1927	Geen tekst beschikbaar
Yang, 2012	Abstract
Volks, 2015	Case report
Diamant, 1980	Geen zelfzorg
Kearney, 2013	Verkeerde populatie
Wiegmann, 2020	Verkeerde populatie

onder embargo

Bijlage 6 Samenvatting onderzoekskarakteristieken (uitgangsvraag 2)

Referentie	Patiëntenkarakteristieken	Interventies	Uitkomsten	Resultaten	Opmerkingen
Kootiratrakarn, 2015 Onderzoeks-opzet: Prospectieve, gerandomiseerde klinische studie Setting: Klinisch centrum Duur van follow-up: 12 weken	Patiënten: klinische diagnose van keratosis pilaris Inclusiecriteria: - Klinisch gediagnosticeerde KP, symmetrisch op de extremiteiten Exclusiecriteria: - overgevoeligheid voor de gebruikte interventies - zwanger of borstvoeding - gebruik van een dermaal middel <1 maand voor de studie - systemische medicatie met corticosteroiden of retinoiden Totaal N: 50 Groep 1 N: 25 Lost to follow up: 0 Groep 2 N: 25 Lost to follow up: 0	Groep 1 Melkzuur 10% in een basiscreme (2 dd gedurende 12 weken) op beide armen smeren Groep 2 Salicylzuur 5% in een basiscreme (2 dd gedurende 12 weken) op beide armen smeren	Vermindering van het aantal bultjes en verandering in pigmentatie	Verskil t.o.v. baseline: Groep 1: 66% verbetering ten opzichte van baseline Groep 2: 52% verbetering ten opzichte van baseline Meer irritatie van de zalf met melkzuur	Financiering: Niet beschreven, auteurs rapporteren geen conflict of interest

onderzoek

Totstandkoming en methoden

NHG-Standaard Zelfzorgadviezen Keratosis Pilaris

© Nederlands Huisartsen Genootschap,
Cluster Richtlijnontwikkeling

Contactgegevens

Postbus 3231
3502GE Utrecht

tel 088-5065500
contactcentrum@nhg.org